

UČITELJSKI T O V A R Š.

Líst za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 1. oktobra 1863.

Líst 19.

Pedagogično zdravitelstvo.

Spisuje F. Vigete.

Da se more mladina prav in spešno gojiti, mora biti pri gojenji vse prav vredeno. Večidel pa je pri mladini pravšni stan popačen ali razdjan, in iz tega izvirajo pogreški, ki jih še pri bolj odrasčenih učencih pogosto nahajamo, in ki odgojevanje otežujejo in zaderžujejo. Ni mi treba dokazovati, da ima tudi šolska odgoja nalogo in dolžnost, da opravlja in popravlja dušne in telesne pogreške učencev; to se razumé samo po sebi. Se vé, da je ta naloga težka, ker so otroci le malo časa v šoli, in se torej vsi njih pogreški težje zapazijo, kakor domá; večkrat pa šola tudi ne spozná drugih okolisčin, ki so pri domačem gojenji, in ji tudi manjka za pogreške potrebnih zdravil. Učitelj ne sme prezreti nobenega pogreška svojih učencev, temuč mora vsakega po svoji moči odpravljati ali vrnovati, kakor mu bolje kaže.

Ložeje pa je pogreškov varovati, kakor pa jih ozdravljati, in po tem vodilu se mora ravnati šolsko gojenje. Učitelj mora posebno varno in pazljivo podučevati, da pri učencih ne zbudi in ne krepi kake napake ali pogreška. Govorili bomo tedaj od pogreškov in kazali, kako naj jih šola odvráča, brani in ozdravlja.

Kar pa zadeva domače gojenje in domačega zdravnika, ne velja tukaj.

Razločevati pa se mora napaka od pogreška. Napaka

sama še ni pogrešek, in ne potrebuje posebnega zdravila, le toliko je treba varovati, da se ne povrača.

Pogrešek je napaka, ki se pogosto ponavlja, to je, kriva navada. Sola lahko pogreške zatira, ali pa jih zadolžuje.

Pervič se mora poiskati in odpraviti pričetek vsakega pogreška; vendar pa s tem še pogrešek ni odpravljen, ker je že navadno hudo vrasčen in je sam za se.

Pogreški, od katerih tukaj govorimo, so dušni ali telesni.

Dušni so: čutstveni, spoznanski, poželjnostni in pobožnostni; telesni so: kratkovidnost, škilenje, jecljanje in oskrumba samega sebe.

Govorili bomo najpred od dušnih pogreškov, ker mislimo, da je to polje še malo obdelano. Bog daj, da bi naš trud ne bil zastonj!

1. Pogreški čutstveni.

Ti so: lahkomiselnost, čutiljivost in občutnost, ravnoplatnost, hladnost in brezčutnost, žalost in silni narav.

Lahkomiselna je posebno mladost, ki ima vročokervno naturo (sangviničnega temperamenta). Lahkomiselnika se ne prime ne opominjevanje, ne svarjenje in ne graja, in tudi kazni kmali pozabi z vsemi dobrimi sklepi; taki odlaša svoje dolžnosti do zadnjega trenutka, ali jih celo opusti, ker ga druge reči bolj vabijo. Lahkomiselnik je dobroserčen, nestanovit, rad len, in se lahko zapelje. Učitelj ima s lahkomiselnimi učenci mnogo opraviti, ker so povsod nepazljivi, nepridni, poveršni in neredni, preširni, in se pregreše pogosto z vestnimi napakami, ki pridejo le iz lahkomiselnosti. Ta pogrešek se težko odpravi, ker izvira iz temperamenta, ki je prirojen. Naj več opomore tu čas, starost in um, zvednost in znanje; toda odgojnik se ne sme le na to zanašati, ker zarasčenega lahkomiselnika večkrat komaj velike nevarnosti ali škode spreobernejo. Naj boljše zdravilo za to je dosledno in neprestano opominjevanje, vodilo, tudi s čutiljivimi, in če vse ne pomaga, tudi s telesnimi kaznimi. In te navadno še naj več zmorejo. Pridigovanje pri takih nič kaj ne zda; pohlevne besede so bob v steno, pa se vendar ne smejo opustiti. Ljubezen, ki je postavna in ojstra, pri lahkomiselnikih naj več opravi.

Čutiljivost in občutnost (nježnost) nahajamo po-

seбно pri deklicah, pa tudi večkrat pri dečkih, in pridete iz predražljivega ali premikavnega serca. Se vé, da čutiljivost in občutnost niste enakega pomena; toda pri otrocih se še ne morete prav razločiti. Čutiljivost je moč, s katero kaj občutimo, posebno nevoljo, jezo (v slednjem in navadnem pomenu zové nekteri ta čut tudi opekljivost); občutnost je pa moč za mične, nježne in prijetne čute, in da se pri deležnem serčnem gibanji dovoljnost čuti; v navadnem pomenu pa je to velika zmožnost ali godnost živečih vestnih čutil (sentimentalost). Kakor sem že omenil, pri otrocih se pa ta dva čuta še nikakor jasno ne razlikujeta. Če je kak otrok čutiljiv, opekljiv, ali občuten, to se mu še ne sme šteti za pogrešek; boljše je, da je učenec čutiljiv, če ga svariš, kakor pa da bi se za svarjenje nič ne zmenil. Tukaj mislimo le na pogreške, to je, na čezmerno čutiljivost in občutnost. — Čutiljivec in občutnik imata za zelo že poglede in besede, ktere bi kdo drugi še težko kaj porajtal, in taki človek se lahko vsakteremu čutu vda. Nježen in dovzeten čut je gotovo prednost, ali čutiljivost in občutnost ste napaki, ki sicer potrebujete, da odgojnik na nje pazi, ker človeka navadno le nesrečnega storite. Pomočki za to pa se morajo posebno skerbno rabiti, da se čut ne zaduši, ali pa da se kak pogrešek ne pokrepčá ali povikša. Najpred se morajo vzroki poiskati, ki so morebiti omehkužnost in razvadba, samota ali branje prenapetih spisov ali druge take okoliscine. Neprijazno in ojstro ravnanje, kazen, zasramovanje bi bili zato krivi pomočki. S takimi otroci se mora mirno in krotko ravnati, jih telesno vaditi, jih večkrat pustiti pod milo nebo in v dobro tovaršijo. Sicer se ne sme opustiti, da bi se ne opominjevali, toda to samo ob sebi malo pomaga. Če se čutiljivost v posebni vnanji obnaši prikaže, kakor p. da se otrok kuja, tako je naj bolje, da storiš, kakor bi tega ne zapazil; prigovarjenje in kazen bi tu le škodovalo. Le če hoče otrok kljubovati, se mu ne sme prizanesti, zakaj to kaže pokaženi značaj. S čutiljivostjo in občutnostjo, ki pridete od vravnave, od bolehnosti, se more komaj dovolj potterpljivo obnašati. Tu se le opravi, če se telesno zdravje kaj okrepčá.

Ravnoplatnost, hladost in brezčutnost so čutiljivosti in občutnosti ravno nasprotne napake, ki se kažejo bolj pri dečkih, kakor pri deklicah. Izvirajo iz hladnokervnega (flegmatičnega) temperamenta, iz privade po tovaršii, ali če

se je čutnost že zgodaj s prepogostim opominjevanjem in s kaznijo zadušila. Če je vzrok moralai, se še kaj more poravnati; če pa pogrešek izvira iz temperamenta, se težko kaj opravi. Koristni pomočki so: prijaznost, krotkost in tovaršija s dobroserčnimi otroci; koristno je tudi branje pripravnih knjig, in da se budé pobožni občutki. Če je mogoče, naj takim otrokom odgojnik razloži, kako hudo so drugim (tudi živalim) storili, in naj to tudi večkrat sami po sebi zvejo. Prirojena hladost se popolno nikoli ne more odpraviti. Ne rabi za to silnih pomočkov; ti bi bili zastonj, in bi le škodovali. Če si zbudil v odgojencu bogoljubni občutek, si naj boljše in naj več storil in pogrešek zadušil.

Žalost je nasledek posebno nesrečnih okolisčin pri rodovini, ojstrega in neusmiljenega gojenja, neprijaznosti domačih, vravnave, in če se od otroške moči preveč tirja; večkrat je vzrok otroške žalosti tudi prezgodnji in neprirodni upliv svetoblinjskih ljudi. Si najdel vzrok, bodeš dobil tudi lahko pomoček.

Silni narav se rodi iz temperamenta (kolerijskega), kateri se že pri mlajših učencih večkrat prav določno pokaže, in se tudi učniku nasproti večkrat prav neprijetno s nespoodobnim vedenjem naznani. Hočeš silni narav krepčati in zvišati, se obnašaj s silovitnežem neusmiljeno ojestro, kaznuj ga, ko je silovit. Naj gotovejše bodeš ta narav vravnal (pa gre počasno), če se s silovitnežem obnašaš mirno in prijazno krepko, — pokoršino si prisili, če drugače ne gre, s kaznijo; ko pa te otrok vboga, prizanesi mu kazen, kaži se mu dobrohoten, očitaj mu prav prijazno, kako gerd in nevaren je njegov pogrešek, toda nikoli ne takrat, ko je silovit. Če so otroci učitelju vdani in ga imajo radi, mu ta pogrešek ne dá veliko opraviti.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

xv.

Popolno sklanjanje členov, imen in osebnih zaimkov.

Obravnaje posamezne sklone omenili smo, da Nemci sklanjajo svoje imena: a) po šibkem, b) po krepkem, c) v ed. štev. po krepkem, v množ. štev. po šibkem načinu.